

Aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, drs. K.H. Ollongren
Aan de Minister van Algemene Zaken, drs. M. Rutte
Aan de Minister van Defensie, drs. A.Th.B. Bijleveld
Aan de Minister van Justitie en Veiligheid, de hooggeleerde heer mr. F.B.J. Grapperhaus

Leiden, 19 augustus 2018

Betreft: consultatie conceptwet Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017

Excellenties,

Het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) is verheugd over het voornemen van het kabinet om, naar aanleiding van het raadgevend referendum op 21 maart jongstleden, wijzigingen in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017) aan te brengen. Met 49,44% stemmen tegen de invoering van de wet (en 46,55% vóór) werd vanuit de bevolking een duidelijk signaal afgegeven aan de regering. Het is goed dat de regering dit serieus neemt en de wet nogmaals tegen het licht houdt.

Hierbij maken wij graag gebruik van de mogelijkheid om te reageren op de voorgestelde Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (juli 2018).

Een positieve noot: de uitbreiding van de *third-party rule*

Het NJCM ziet een positieve wijziging onder punt J, waarin het toepassingsbereik van de zogenaamde ‘third-party rule’, de regel dat gegevensverstrekking plaatsvindt onder voorwaarde dat de ontvanger de gegevens niet aan anderen verstrekt, wordt uitgebreid. Waar deze voorwaarde eerst in ieder geval werd gesteld bij buitenlandse diensten binnen een samenwerkingsrelatie, geldt dit met de voorgestelde wijziging ook ten aanzien van de verstrekking aan buitenlandse diensten waarmee geen samenwerkingsrelatie bestaat. Het NJCM is ervan overtuigd dat dit het systeem van toezicht en controle over de verzamelde en uitgewisselde gegevens ten goede zal komen.

Fundamentele tekortkomingen blijven bestaan

Helaas bieden de voorgestelde wijzigingen niet veel meer reden tot vreugde. We zetten hierbij een aantal zorgpunten van het NJCM op een rij.

Codificatie van de motie-Recourt

Met punt B van de Wijziging wordt de motie-Recourt,¹ die voorschrijft dat de inzet van bevoegdheden zo gericht mogelijk dient te zijn, gecodificeerd. Met de voorgestelde wijziging wordt voorzien in de verplichting om bij de aanvraag tot toestemming, de wijze waarop de inzet van een bijzondere bevoegdheid wordt ingezet zo gericht mogelijk te omschrijven. Het NJCM wil benadrukken dat het huidige artikel 26 Wiv 2017 dit al vereist. Immers dient de inzet en de uitoefening van de bevoegdheden van de diensten binnen de grenzen van de door het EVRM geboden bescherming (noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit) te blijven. Niettemin is het NJCM van mening dat het goed is dat de term ‘zo gericht mogelijke inzet’ nu in de wet is opgenomen. Dit dwingt er namelijk toe om richting en houvast te bieden aan de betekenis van ‘zo gericht mogelijk’ in de praktijk. In de algemene toelichting ontbreekt echter elke tekst om deze term te verduidelijken. Hierdoor wordt niet toegekomen aan de bezwaren van het NJCM dat, waar enkel wordt

¹ *Kamerstukken II 2016/17, 34588, nr. 66.*

gesproken van een zo gericht mogelijke inzet van bevoegdheden, wordt voorbij gegaan aan de ongerichte effecten van verschillende bevoegdheden. Het NJCM wijst er daarom nogmaals op dat een beperkte lezing van deze term niet aan de orde is en dat 'zo gericht mogelijk' van toepassing dient te zijn over de gehele linie van de gegevensverwerking door de diensten. Het gaat volgens het NJCM immers niet alleen om de inzet van de betreffende bevoegdheid, maar onder meer ook om de daarbij gekozen inzet van beschikbare middelen, de wijze van (data)analyse en de wijze van opslag van gegevens. Wij vragen u om de term 'zo gericht mogelijk' nader toe te lichten.

Open bronnen: minder bescherming voor journalisten en advocaten 1

Het NJCM is verbluft over de voorgestelde wijziging in punt D. Deze wijziging betreft het schrappen van de huidige bescherming van journalisten en hun bronnen, en de bescherming van advocaten en de vertrouwelijke communicatie met hun cliënten bij het stelselmatig verzamelen van gegevens omtrent personen uit open bronnen. In de algemene toelichting wordt de strengere procedure van artikel 30 Wiv 2017 voor de inzet van bijzondere bevoegdheden ten opzichte van deze beroepsgroepen (een rechterlijke toets en kortere termijn ban de toestemming) bij de inzet van de bevoegdheid tot het stelselmatig verzamelen van gegevens omtrent personen uit open bronnen ex artikel 38 Wiv 2017 een 'omissie' genoemd. De verwijzing naar artikel 30 moet daarom worden geschrapt, luidt de conclusie. Dit betekent een (merkwaardige) stap terug in de bescherming van journalisten en hun bronnen, en advocaten en de vertrouwelijke communicatie met hun cliënten.

In de algemene toelichting kunnen we uitgebreid lezen hoe deze fout in de Wiv 2017 is geslopen. Er wordt echter met geen woord gerept over de gevolgen die het schrappen van een verwijzing naar artikel 30 in artikel 38 heeft voor journalisten en advocaten bij de uitoefening van hun beroep. Dit is opmerkelijk, aangezien de regering in de memorie van toelichting bij de Wiv 2017 de implicaties van stelselmatig vastleggen van gegevens uit open bronnen voor de privacy van betrokken personen onderkent en juist om die reden met extra waarborgen heeft omkleed. Het NJCM ziet geen reden om deze waarborgen niet (meer) te laten gelden voor journalisten en advocaten. Voor de uitoefening van hun beroep is deze bescherming des te belangrijker.²

Waar blijven de waarborgen?

De ingrijpende uitbreiding van bevoegdheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten met de Wiv 2017, waaronder de uitbreiding van de interceptiebevoegdheid en de bevoegdheid tot het opvragen van telecommunicatiegegevens, wordt volgens het NJCM door de voorgestelde wijzigingen niet voorzien van betere waarborgen ter bescherming van fundamentele rechten en vrijheden van Nederlandse burgers en ingezetenen. Zo zijn wij er bijvoorbeeld nog steeds niet gerust op dat er toereikend toezicht is op de bevoegdheid om geëvalueerde data, verkregen uit bulkinterceptie, te delen met buitenlandse diensten. Voor een meer uitgebreide uiteenzetting van onze zorgen met betrekking tot de waarborgen in de Wiv 2017 verwijzen wij naar de brieven die wij eerder in dit wetgevingsproces indienden, in 2015³ en 2017.⁴

De nieuwe wet is reeds in werking getreden. Wij vragen u met klem om de wet spoedig van toereikende waarborgen te voorzien.

Hoogachtend,
i/o

Ton van den Brandt
Voorzitter NJCM

² Kamerstukken II 2016/17, 34 588, 3, p. 55.

³ Reactie NJCM op concept-wetsvoorstel vervanging Wiv 2002, 31 augustus 2015, <https://www.internetconsultatie.nl/wiv/reactie/40541/bestand>.

⁴ Reactie NJCM op voorstel van wet inzake wijziging Wiv, 8 februari 2017, http://njcm.nl/wp-content/uploads/2017/03/NJCM-commentaar-op-Wiv_8feb2017.pdf.